

POSTANOWIENIE

10 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 10 czerwca 2024 r. w Warszawie
zażalenia I. R.

na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 15 listopada 2023 r., I ACa 2125/22,

w sprawie z powództwa I. R.

przeciwko Bank spółce akcyjnej oddział w Polsce

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w zakresie punktu 1 litera b,
pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego sądowi, który wyda orzeczenie kończące
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 5 września 2022 r. Sąd Okręgowy w Legnicy ustalił nieważność bliżej opisanej umowy kredytu hipotecznego z 13 lutego 2018 r. (pkt I), zasądził od pozwanego Bank (S.A.) Oddział w Polsce na rzecz powódki I. R. kwotę 24 680,11 CHF z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 4 grudnia 2020 r. do dnia zapłaty z tym zastrzeżeniem, że pozwany korzystając z prawa zatrzymania jest uprawniony do wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia do czasu zaoferowania przez powódkę zwrotu na jego rzecz kwoty 120 000 zł (pkt II) oraz orzekł o kosztach postępowania (punkt III).

Po rozpoznaniu apelacji obu stron, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 15 listopada 2023 r. uchylił zaskarżony wyrok w punkcie II co do kwoty 12 920,74 CHF z odsetkami i umorzył postępowanie w tym zakresie wskutek skutecznego cofnięcia pozwu (pkt 1 litera a), uchylił zaskarżony wyrok w punkcie II w pozostałej części oraz w punkcie III w całości i sprawę w tym zakresie przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Legnicy do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego (punkt 1 litera b). Ponadto oddalił apelację pozwanego w pozostałej części (punkt 2) i apelację powódki (punkt 3).

W uzasadnieniu tego wyroku, Sąd Apelacyjny wskazał, że stwierdzenie, iż przedmiotowa umowa kredytu nie wiąże już stron na skutek jej nieważności po eliminacji klauzuli przeliczenia walutowego (art. 58 § 1 k.c., w zw. z art 385¹ § 1 k.c. i w zw. z art. 6 ust. 1 i 2 Dyrektywy 93/13 przy uwzględnieniu art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13) nie oznacza, że powództwo o zapłatę uiszczoną przez powódkę na rzecz pozwanego w okresie od 11 października 2011 r. do 29 grudnia 2020 r. kwoty 24 680,11 CHF powinno być uwzględnione w zakresie określonym w zaskarżonym wyroku. Roszczenie powódki winno być ocenione przez pryzmat zubożenia powódki oraz wzbogacenia pozwanego. Nieważność umowy nie oznacza bowiem automatycznie, że należy się jej zwrot świadczenia w łącznej wysokości kwot uiszczonych na rzecz pozwanego Banku. Błędny jest pogląd, że sam fakt spełnienia nienależnego świadczenia uzasadnia roszczenie kondykcyjne oraz że wierzyciel nie musi wykazywać ani wartości swojego zubożenia, ani wartości wzbogacenia dłużnika, lecz jedynie wartość spełnionego bez podstawy prawnej świadczenia. Niezbędne jest ustalenie, czy po stronie powódki istnieje wartość, o którą jest ona zubożona, zaś Bank wzbogacony jej kosztem, a która miałaby podlegać zwrotowi, biorąc w pierwszej kolejności pod uwagę nominalną wartość świadczenia Banku (na rzecz powódki) w zakresie kapitału, czyli przy założeniu równowagi merytorycznej stron umowy. Sąd Okręgowy nie rozpoznał w tym zakresie istoty sprawy, co uzasadniało wydanie orzeczenia kasatoryjnego.

W zażaleniu, powódka I. R. zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w punkcie 1 litera b, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez jego nieuprawnione zastosowanie i częściowe uchylenie

wyroku Sądu pierwszej instancji, mimo że nie doszło do nierozpoznania istoty sprawy, a rozstrzygnięcie sprawy przez Sąd drugiej instancji nie wymagało przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zażalenie kwestionuje uchylenie przez sąd drugiej instancji orzeczenia pierwszoinstancyjnego, stąd ocenie Sądu Najwyższego może być poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej przywołanej podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ustawowe przesłanki uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji zostały określone wąsko, zaś kognicja Sądu Najwyższego ogranicza się do skontrolowania, czy istotnie doszło do nierozpoznania istoty sprawy lub też czy faktycznie istnieje w realiach rozpoznawanej sprawy konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, Nr 3, poz. 41 oraz z 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, Nr 4, poz. 54).

Uchylając wyrok Sądu pierwszej instancji w opisanym wyżej zakresie, Sąd Apelacyjny powołał się na nierozpoznanie istoty sprawy w części dotyczącej roszczenia powódki o zasądzenie na jej rzecz kwoty pozostałej po cofnięciu częściowym powództwa, to jest o zapłatę (zwrot) kwoty 11 759,37 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 4 grudnia 2020 r. do dnia zapłaty. Tymczasem za ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego należy uznać pogląd, że nierozpoznanie sprawy ma miejsce, gdy sąd orzekający nie odniósł się do tego, co było przedmiotem sprawy lub zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów stron z powodu bezpodstawnego przyjęcia, iż wystąpiła przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. postanowienia z 23 września 1998 r. II CKN 897/97, OSNC 1999, Nr 1, poz. 22; z 12 lutego 2002 r. I CKN 486/00, OSP 2003, z. 3, poz. 36; z 19 czerwca 2013 r., I CSK 156/13, OSNC-ZD 2014/3/57; z 25 czerwca 2015 r., V CZ 35/15 i z 7 kwietnia 2016 r., II CZ 6/16). Sąd Apelacyjny przyjął w tej sprawie, że

zaniechanie przez Sąd Okręgowy rozpoznania istoty sprawy w zakresie roszczenia powódki o zapłatę w części dotyczącej wskazanej wyżej kwoty, polegało na zaniechaniu ustalenia podstawy faktycznej i zbadania, czy po stronie powódki istotnie doszło do zubożenia, zaś po stronie pozwanego Banku do wzbogacenia w zakresie świadczenia przekraczającego wartość nominalną kredytu udzielonego powódce w PLN (120 000 zł). Tymczasem z treści uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego wynika, że Sąd ten uznał za zasadne roszczenie powoda o zwrot całej objętej pozwem kwoty z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w oparciu o poczynione przez siebie ustalenia faktyczne i ocenę prawną umowy kredytu, którą Sąd uznał za nieważną. Przyjął zatem, że w związku z nieważnością spornej umowy wszystkie świadczenia spełnione w jej wykonaniu przez powoda na rzecz Banku, a poświadczane przez pozwanego, są świadczeniami nienależnymi i podlegają zwrotowi na podstawie art. 410 § 1 k.c.. Sąd Okręgowy odniósł się zatem do roszczenia objętego pozwem, po przeprowadzeniu dowodów uznanych za istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Wydanie orzeczenia kasatoryjnego zostało uzasadnione przez Sąd Apelacyjny poglądem, że Sąd Okręgowy w sposób sprzeczny z art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. przyjął, iż sam fakt spełnienia nienależnego świadczenia uzasadnia roszczenie kondykcyjne, a w konsekwencji ocena prawna żądania była niepełna ze względu na niedostateczne zbadanie zakresu bezpodstawnego wzbogacenia. W judykaturze Sadu Najwyższego wyjaśniono jednak, że ewentualne dokonanie przez sąd pierwszej instancji niewłaściwej lub niepełnej oceny prawnej powództwa nie jest tożsame z zaniechaniem rozpoznania przez ten sąd istoty sprawy. Odmienne ocena prawna sądu drugiej instancji nie oznacza nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, co najwyżej wskazuje, że istota sprawy nie została rozpoznana prawidłowo, a zatem należy dokonać jej ewentualnej korekty (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16; z 20 stycznia 2017 r., I CZ 1/17; z 26 czerwca 2020 r., V CZ 25/20 i z dnia 26 lutego 2021 r., I CZ 88/20).

W obowiązującym aktualnie modelu apelacji pełnej (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., Nr 6, poz. 55), postępowanie przed sądem drugiej instancji jest kontynuacją postępowania pierwszoinstancyjnego i ma na celu rozpoznanie

sprawy, a nie jedynie kontrolę prawidłowości orzeczenia sądu pierwszej instancji. W postępowaniu, apelacyjnym mającym charakter merytoryczny, powinny zostać zbadane kwestie, które nie zostały, zdaniem sądu drugiej instancji w sposób wystarczający rozważone przez sąd pierwszej instancji. Sąd odwoławczy jest zobowiązany do usunięcia dostrzeżonych wadliwości, w tym w razie stwierdzenia potrzeby uzupełnienia postępowania dowodowego, do przeprowadzenia lub ponowienia potrzebnych dowodów i skorygowania ustaleń faktycznych niezbędnych do prawidłowego wyboru i zastosowania adekwatnych norm prawa materialnego.

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawiając sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.).

[SOP]

[ms]